

Pinksteren

Periodethema: Handelingen
Handelingen 2: 1-41

a. Uitstorting van de Heilige Geest (Hand. 2: 1-13)

UITLEG VAN DE TEKST

Pinksteren was onder het Oude Testament een oogstfeest. Volgens Deut. 16: 16 waren de mannen verplicht het jaarlijks te vieren. Zeven volle weken nadat men met de sikkel het volgroeide koren begon te oogsten, werd een nieuw spijsoffer aan de Heere geofferd uit dankbaarheid. Dit offer bestond uit de 'broden der eerstelingen', dat wil zeggen broden gebakken van het eerst geoogste graan). Dit feest werd het 'feest der weken' genoemd (Deut. 16: 9-10). Ook wel het feest van de vijftigste dag. Daar duidt de naam Pinksteren op, een verbastering van het Griekse woord 'pentèkostè', dat 'vijftigste [dag]' betekent. Het feest duurde slechts één dag. Later kwam er nog een betekenis bij: de herdenking van de wetgeving op de Sinai.

Pinksteren was één van de grote feesten in Israël. Daarom zijn er zoveel mensen in Jeruzalem. Op het pinksterfeest vervult de Heere wat Hij beloofd heeft, namelijk de uitstorting van de Heilige Geest. Voor de discipelen was er na de hemelvaart van de Heere Jezus een tijd van wachten aangebroken. Wachten op de vervulling van de komst van de Trooster (Joh. 14: 16). Dat wachten doen ze eensgezind. In vers 1a staat immers dat ze 'eendrachtelijk bijeen' waren. Wie er allemaal bijeen zijn, vermeldt Lukas niet. Het zullen in ieder geval de discipelen zijn geweest. Zij hebben de belofte van de komst van de Heilige Geest ontvangen (Hand. 1: 8). Misschien zijn ook de vrouwen, die de Heere Jezus volgden, erbij geweest en Zijn broers (Hand. 1: 14) of de groep van ongeveer 120 personen (Hand. 1: 15).

Ze zijn op de derde ure van de dag (vers 15), negen uur in de morgen, de tijd van het morgenoffer en morgengebed, waarschijnlijk in één van de gebouwen van de tempel bijeen. De uitstorting van de Heilige Geest gaat gepaard met hoorbare en zichtbare tekenen. Allereerst geschiedt uit de hemel een geluid (vers 2). 'Uit de hemel' geeft duidelijk aan dat Pinksteren niet door mensen wordt georganiseerd, maar van Boven komt. Het komt plotseling ('haastelijk') en het is een geluid 'gelijk als van een geweldig gedreven wind'. Er waait dus geen echte stormwind, maar het geluid lijkt erop. Dit teken zegt iets over de Heilige Geest. Voor 'wind' en 'Geest' wordt in de Bijbel hetzelfde woord gebruikt. De wind doet denken aan de wind in het paradijs. Adam en Eva kenden de Heere aan de wind des daags. God Zelf is hier in eigen Persoon. De wind ziet ook op de vrijmacht van de Heere. We kunnen de Geest niet sturen, maar wel afsmecken. De Heere Jezus zei tegen Nicodemus: 'De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid; maar gij weet niet, vanwaar hij komt en waar hij heengaat; alzo is een iegelijk die uit de Geest geboren is.' De Geest is als de wind. Hij gaat met kracht en overmacht te werk en blaast de weerstanden tegen de Heere en Zijn Woord weg. Zo werkt de Geest van Pinksteren. Onwederstandelijk. Je ziet het niet, maar merkt het wel. Het geluid als van een geweldig gedreven wind vervult het hele huis waar ze bijeen zijn. Zoals hierboven al opgemerkt moeten we bij 'huis', gezien het tijdstip en de aanwezigheid van een grote menigte, denken aan één van de tempelvertrekken of zuilengangen. Deze ruimtes werden volgens Josephus ook wel huis (Gr. oikos) genoemd. Naast een hoorbaar teken gaat de uitstorting van de Heilige Geest ook gepaard met een zichtbaar teken: 'verdeelde tongen als van vuur' (vers 3).

Ook hier is geen sprake van echte vuurvlammen. Daar lijkt het op en het heeft zich over al de discipelen verdeeld.

De Pinkstergeest werkt niet alleen als de wind, maar ook als het vuur. Het is eveneens een teken dat de Heere daar is in eigen Persoon. Denk maar aan de brandende braambos bij Mozes die wel brandde, maar niet verteerde. Vuur is een symbool van Gods heiligheid. Het is ook een duidelijk teken van de kracht van de Heilige Geest. Vuur brandt alles weg. Zo neemt de Heilige Geest alles weg wat voor de heilige God niet kan bestaan. Hij loutert, zuivert het leven. Maar vuur geeft ook licht. Zo verlicht de Heilige Geest ons verduisterde verstand, zodat we leren zien wie we werkelijk zijn voor God. Maar de Heilige Geest doet geen half werk. Als Hij het licht over ons leven werpt, dan werpt Hij ook het licht op Christus, zodat we leren vluchten tot Hem. Vuur geeft ook warmte. En ook dat geeft de Heilige Geest. Hij zet koude zondaarsharten in vuur en vlam. Ons hart is van nature steenkoud. Daar zijn geen indrukken van Gods heiligheid en van Gods liefde. Maar de Heilige Geest kan wat geen hartchirurg kan. Hij neemt dat stenen hart weg en schenkt een vlezen hart. Een hart dat zich verblijdt in de Heere. En als het hart vervuld is van de liefde van God in Christus, dan gaat de mond er van overstromen. Dan gaan we Zijn Naam uitdragen en leven tot Zijn eer. Pinksteren wordt ook wel het feest van de vervulling genoemd. De dag van het pinksterfeest werd vervuld (vers 1). Het huis werd vervuld (vers 2). En de discipelen werden vervuld met de Heilige Geest (vers 4). Uit die laatste vervulling komt ook het derde teken van de uitstorting van de Heilige Geest voort: ze beginnen te spreken met andere talen, zoals de Geest hen gaf uit te spreken. Iedereen hoort in zijn eigen taal de grote werken Gods. Dat lezen we zelfs tot drie keer toe in de verzen 8-11. In dit teken zien we dat de Heilige Geest mensen gebruikt om Gods grote daden, dat is wat God in Christus gedaan heeft voor een wereld verloren in schuld, te verkondigen. Zo werkt de Heere het geloof door de verkondiging van Gods Woord. Iedereen kan het horen in zijn eigen taal. In vers 5 worden de Joden genoemd die uit verafgelegen of omringende landen naar Jeruzalem waren gekomen. Lukas noemt ze godvruchtige mannen. Ze waren dus om godsdienstige motieven in Jeruzalem komen wonen, sommigen om de wet te bestuderen, anderen met een verlangen naar het herstel van Israël en de komst van de Messias. Anderen waren ter gelegenheid van het pinksterfeest in Jeruzalem. Misschien kan op een kaart aangewezen worden waar al die mensen uit de verzen 9-11 vandaan kwamen!

Met 'deze stem' in vers 6 kan zowel het geluid van de stormwind als het stemgeluid van de discipelen

bedoeld zijn. Het brengt de menigte samen. Er ontstaat grote opwinding (vers 6), vooral omdat ze in hun eigen taal de grote werken Gods horen. Ze zijn buiten zichzelf van verwondering (vers 7), want het zijn Galileeërs die daar spreken. En Galileeër was een synoniem voor ongeletterd iemand, die zich alleen maar in zijn dialect verstaanbaar kon maken. De mensen weten niet wat ze ervan moeten denken: 'wat wil toch dit zijn?' Wat heeft dit te betekenen? Anderen beschuldigen de discipelen spottend van dronkenschap.

TER OVERWEGING

Het is niet eenvoudig om aan kinderen over de Heilige Geest te vertellen. Daarom is het goed om aan de hand van de tekenen iets duidelijk te maken over het werk van de Heilige Geest, Die beloofd is in het uur van onze doop en nodig is om ook in ons leven bekering en geloof te werken.

Probeer maar met de beelden van wind en vuur uit te leggen wat het werk van de Heilige Geest inhoudt, zoals ik dat hierboven gedaan heb. Het derde teken van de uitstorting van de Heilige Geest - het spreken in andere talen - is eigenlijk nog steeds zichtbaar. Wat een wonder dat we Gods Woord kunnen lezen en horen in onze eigen taal. Om de grote werken Gods te verkondigen neemt de Heere mensen in Zijn dienst, ook op de zondagsschool. En wie vervuld is met de Heilige Geest, kan niet zwijgen van de grote werken van God. Om vol te worden van de Heilige Geest, moeten we wel leeg gemaakt worden van al onze dingen, waar wij zo in kunnen opgaan en wat voor de Heere niet kan bestaan.

b. Prediking van Petrus (Hand. 2: 14-21)

UITLEG VAN DE TEKST

Aan het begin van zijn preek gaat Petrus in op de verwarring (vers 12) en de spot (vers 13). Dronkenschap is hier onmogelijk, want het is pas 'de derde ure van de dag', dus negen uur in de morgen. En voor het derde uur (na zonsopgang) werd door de Joden helemaal niet gegeten, laat staan wijn gedronken. Het gaat hier om de vervulling van Gods beloften gesproken door de profeet Joël. In Joël 2 wordt gezegd dat in 'de laatste dagen' - dat is de tijd die voorafgaat aan de wederkomst van de Heere Jezus - de Geest zou worden uitgestort op alle vlees. Daardoor zouden grote veranderingen komen. Met de Heilige Geest vervuld zullen 'Uw zonen en uw dochters profeteren'. Profeteren is volgens de kanttekeningen: 'God klaarlijk kennen en anderen van Hem onderrichten.' Profeteren is staan in Gods raad, leven uit Gods gunst en van daaruit het Woord van God naar buiten dragen.

Anderen winnen met het Woord. Wijst dit niet op de prediking van het Evangelie aan alle schepselelen? Ver weg in de dienst van zending en evangelisatie, maar ook dichtbij. Profeteren is hier niet 'waarzeggen', maar 'de waarheid zeggen', overal. In het gesprek met de ander, op je werk en op school. 'Uw jongelingen zullen gezichten zien.' Al zijn dat nu niet meer gezichten in de oudtestamentische betekenis van het woord, in zekere zin zullen jongeren werkelijk een gezicht hebben, maar dan in de betekenis van inzicht. Inzicht in eigen zonde, maar ook een zicht op Christus, op de verlossing door Hem, op Zijn Koninkrijk, op de grote werken Gods. Wat hebben we nodig om door de Heilige Geest bearbeid te worden en ingeleid te worden in de kennis van Jezus Christus. 'En uw ouden zullen dromen dromen.' De dromen die de Geest laat dromen, zullen stuk voor stuk uitkomen. Over de inhoud van die dromen is ons niets bekend. Toch mogen we uit het Woord weten dat de zaligheid hier en nu èn straks, een zaligheid is die geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord en in het hart des mensen niet is opgeklommen. Een werkelijkheid die de stoutste dromen overtreft. In vers 18 wordt met het citaat uit Joel 2: 29 aangegeven dat God Zijn geest ook zal uitstorten op slaven en slavinnen. In de verzen 19 en 20 worden tekenen genoemd die aan de wederkomst van Christus vooraf gaan. Maar ook wordt gezegd dat een ieder die de Naam des Heeren zal aanroepen (om behouden te worden), zalig zal worden (vers 21).

TER OVERWEGING

Het is de Heilige Geest Die mensen de vrijmoedigheid geeft om over de Heere en Zijn werk te spreken. Petrus, die Zijn Meester tot driemaal toe verloochend heeft, maar bij de Zee van Tiberias ook weer in zijn ambt is hersteld, spreekt nu openlijk van Hem. Hij is nu niet bang, vervuld met de Heilige Geest spreekt hij. Wij kunnen ook bang zijn voor anderen en onze mond houden, terwijl we eigenlijk hadden moeten spreken. Dan moeten we bidden om de Heilige Geest, Die de vrijmoedigheid geeft om te spreken. Diezelfde Geest zorgt er ook voor dat we de Naam des Heeren gaan aanroepen. En wie de Heere echt nodig heeft, zal niet beschaamd uit komen. Benadruk maar dat 21e vers in de vertelling!

c. Vervolg van de prediking (Hand. 2: 22-36)

UITLEG VAN DE TEKST

Met vers 22 begint Petrus zijn eigenlijke toespraak. Het is de eerste openbare verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus.

Na de plechtige aanspraak 'Gij Israëlitische mannen' geeft hij gelijk aan waar het hem in deze prediking omgaat: 'Jezus de Nazarener, een Man van God'. Uit de krachten, wonderen en tekenen die Hij onder hen gedaan heeft, moeten ze toch weten dat het God was, Die deze krachten door Jezus deed, maar dat ook dat Jezus daarmee door God op een bijzondere manier was 'aangewezen'. Hoewel God al vanaf het begin het plan had om door het verzoenend lijden en sterven van Zijn Zoon Jezus Christus Zijn volk te redden, zijn degenen die Hem aan het kruis hebben gehecht en gedood wel verantwoordelijk hiervoor (vers 23). Met de woorden 'hebt gij genomen en gedood' richt Petrus een scherpe aanklacht tegen degenen die hem horen. Zij zijn medeverantwoordelijk voor de kruisiging van de Heere Jezus, omdat het Sanhedrin namens het volk heeft gehandeld. Sommigen zullen ook hebben meegeroepen: 'kruis Hem.' Met de handen der onrechtvaardigen - letterlijk: anomoon = wetelozen - worden de Romeinen aangeduid die niet leefden naar de wetten van Mozes. De Joden mochten de kruisiging niet uitvoeren, dat moesten de Romeinen doen in naam van Pilatus. Zij zijn hier ook voor verantwoordelijk. Petrus predikt verder dat Jezus niet in de dood is gebleven. God heeft Hem opgewekt. De 'smartens des doods', letterlijk: 'weeën van de dood', wat een bekende weergave is in de Griekse vertaling van het Oude Testament (Septuaginta) van de Hebreeuwse uitdrukking: 'banden van de dood' uit bijv. Ps. 18: 5-6 en Ps. 116: 3. God heeft de banden van de dood losgemaakt. Het was niet mogelijk dat de Heere Jezus door de dood werd vastgehouden (vers 24). Dit wordt in de verzen 25-28 uitgelegd aan de hand van een profetische psalm van David die vervuld moest worden. Het gaat over Psalm 16: 8-11. In deze psalm spreekt David om te beginnen over zijn eigen levenswandel. Maar de in de loop van de psalm stijgen de woorden boven de mogelijkheden van Davids eigen leven uit en wordt deze psalm een profetie, waar hij spreekt over Davids grote Zoon, de Heere Jezus Christus. In Psalm 16 zingt David zijn vertrouwen in God uit en belijdt hij Gods beschermende macht (vs. 25). David is verblijd, want de hoop die David op God vestigt (vers 26) strekt zich zover uit, dat hij weet dat de Heere zijn ziel in de hel (hier een ander woord voor de dood) niet zal verlaten en hem als zijn heilige voor ontbinding zal bewaren (vers 27). De slotwoorden van het citaat in vers 28 vormen een climax. Al in het Oude Testament wordt 'wegen van het leven' verbonden met het eeuwige leven bij God. Deze woorden vinden hun vervulling in de opstanding en hemelvaart van de Heere Jezus.

Vanaf vers 29 maakt Petrus duidelijk dat het aangehaalde schriftgedeelte uit Psalm 16 nooit ten volle op David van toepassing kan zijn.

Hij is nu eenmaal wel gestorven en begraven en zijn lichaam is wel tot ontbinding overgegaan. Zijn graf is onder ons. David heeft hier als een profeet (vers 30) gesproken over de opstanding van Christus, 'dat Zijn ziel niet is verlaten in de hel (ook hier een ander woord voor de dood), noch zijn vlees verderving heeft gezien' (vers 31). Petrus legt hiermee uit dat niet alleen Jezus' ziel uit de dood werd bevrijd, maar dat Hij ook lichamelijk (met Zijn vlees) opstond uit de doden.

Deze Jezus, over wie David gesproken heeft, heeft God opgewekt, 'waarvan wij allen getuige zijn' (vers 32). Met 'wij allen' bedoelt Petrus allen die de Heere Jezus levend hebben gezien. God, Die Jezus uit de doden heeft opgewekt, heeft Hem ook verhoogd (bij de hemelvaart) en Hem gezet aan Zijn rechterhand in de hemel (vers 33-34). Het bewijs van deze verhoging is de uitstorting van de Heilige Geest. Wie anders dan God alleen heeft macht om de Heilige Geest te geven? Dat Jezus niet alleen de Messias (de Christus) is. Die uit de doden werd opgewekt, maar ook 'Heere' genoemd moet worden. Omdat Hij aan de rechterhand van God zit, legt Petrus in vers 34 en 35 uit aan de hand van Psalm 110. Waar David de troonsbestijging van de Messias bezingt. David is niet ten hemel gevaren, zijn lichaam ligt nog in het graf, maar het graf van Jezus is leeg. Hij is opgevaren en zal vanuit de hemel regeren, totdat iedere vijand zich aan Hem zal hebben onderworpen (vers 35).

In vers 36 volgt de conclusie. In het voorafgaande is wel heel duidelijk gemaakt dat God Hem tot een Heere en Christus gemaakt heeft, 'namelijk deze Jezus, Dien gij gekruist hebt'. De omvang van deze misdaad wordt nu pas echt duidelijk. De kruisiging van de Heere Jezus was een vergrijp aan God Zelf.

TER OVERWEGING

Aan de kinderen kan vanuit dit gedeelte duidelijk worden gemaakt hoe Petrus gedeelten uit het Oude Testament, dat bij de Joden heel bekend was, aanhaalt om duidelijk te maken dat de Heere Jezus werkelijk de van God gezonden Messias is, Die zij gekruisigd hebben en Die God uit de doden heeft opgewekt en verhoogd heeft bij Zijn hemelvaart.

Wat David zegt in Psalm 16 kan nooit allemaal in zijn leven gebeurd zijn. Hij heeft daar geprofeteerd over Christus. Als we denken aan de laatste woorden van vers 36 gaan wij ook niet vrijuit. Denk maar aan het bekende gedicht van Da Costa: 't Zijn de Joden niet, Heer' Jesu, die U kruisten ... Ik ben 't o Heer', ik ben 't, die U dit heb gedaan.'

d. Uitwerking van de prediking (Hand. 2: 37-41)

UITLEG VAN DE TEKST

Na de prediking van Petrus blijft het niet zo lang stil. Hij is nog maar net uitgesproken of er klinkt uit vele monden een vraag, één en dezelfde vraag, een pinkstervraag.

'En als zij dit hoorden'. De beginwoorden van vers 37 slaan op de preek van Petrus en in het bijzonder op de laatste woorden, die ze horen. In Hand. 2: 14-36 staat een samenvatting van de preek van Petrus. Het is geen preek met exegetische vondsten. Hij verkondigt heel gewoon de Schriften. Hij betuigt aan Joden en Jodengenoten dat Jezus de Christus der Schriften is. En aan het eind van de preek zegt Petrus: 'deze Jezus, Die gij gekruist hebt.' De hoorders worden aangewezen als moordenaars van Hem, Die God verheerlijkt en gezet heeft aan Zijn rechterhand. Dat is wat! Ze dachten alleszins godsdienstig te zijn. Door zich te houden aan de voorschriften van de godsdienst, rekenden ze op de zaligheid. Ze waren dan toch maar voor het pinksterfeest naar Jeruzalem gekomen. Velen hadden er een hele reis voor over gehad. En nu worden ze aan de kaak gesteld in hun vijandschap tegen de Christus Gods. Hier wordt de zonde aangewezen. Dat is niet aangenaam. We zouden dan ook verwachten dat er zou staan: En als zij dit hoorden, namen ze stenen en stenigden Petrus. De onheilige geest is op vijandschap uit. Maar hier is de Heilige Geest aan het werk en Die brengt verslagenheid in het hart. Ze worden doorstoken. De Geest verbrijzelde hun harde zondaarshart. In de kanttekeningen lezen we: 'zij werden doorstoken door het leedwezen van hun zonden aan Christus begaan.'

Ze zeggen tot Petrus en de andere apostelen: 'wat zullen we doen, mannenbroeders?' Ze stellen deze vraag niet uit het besef dat zij iets goeds kunnen doen, maar dat zij verkeerd hebben gedaan, een misdaad, die zij nooit kunnen herstellen. 'Is er nog een middel om aan die welverdiende straf te kunnen ontgaan en wederom tot genade te komen?' Dat ze de apostelen aanspreken met 'mannenbroeders' geeft aan dat ze bereid zijn om te gehoorzamen aan wat de apostelen zouden zeggen. In vers 38 zegt Petrus tot hen: 'bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden.' Petrus roept hen op tot bekering en geloof in de Heere Jezus Christus. Zonder bekering en vergeving is er geen behoud. Het antwoord van Petrus laat niets aan duidelijkheid te wensen over. Hij predikt onverkort de enige weg ter zaligheid. Bekeer u. Word veranderd in uw gezindheid.

Word vernieuwd in uw gemoed. Keer u af van de zonde. Keer in tot uzelf. En keer heen tot de Heere.

De doop mag daar een teken en zegel van zijn. De Heere bevestigt daarin dat ze door het bloed van Christus werkelijk zijn gewassen en gereinigd. Bij de oproep tot bekering en geloof in Christus ontvangen ze de belofte van de gave van de Heilige Geest.

In vers 39 laat Petrus deze mensen Gods beloften van genade, van vergeving der zonden, horen: 'want u komt de belofte toe, en uw kinderen, en allen, die daar verre zijn, zo velen als er de Heere, onze God, toe roepen zal.' Het is een tekst die ook aangehaald worden in het doopformulier.

In vers 40 horen we hoe Petrus ook met andere worden hen aanspoort om zich te bekeren: 'wordt behouden van dit verkeerd geslacht.' Een geslacht wat buiten en zonder de Heere Jezus verder leeft en Hem niet nodig heeft. Wat een heerlijke uitwerking mag de prediking van Petrus hebben. Drieduizend mensen geloven dat Jezus hun Zaligmaker is en worden gedoopt.

TER OVERWEGING

Het geloof is door het gehoor. Wat blijkt dat duidelijk op de eerste pinksterdag. De mensen komen niet tot bekering door de tekenen waarmee de uitstorting van de Heilige Geest gepaard ging: het geluid als van een geweldig gedreven wind of tongen als van vuur, maar door het luisteren naar het gepredikte Woord. En dat is in onze tijd niet anders. Daarom moeten we blijven preken in de kerk en blijven vertellen op de zondagsschool.

'Want u komt de belofte toe en uw kinderen...' Verwijs bij de ouderen maar naar de doop en het formulier. Eventueel kunt u hierbij ook vraag en antw. 74 van de Heidelbergse Catechismus over de kinderdoop bespreken. Evenals Petrus in vers 40 mogen we de kinderen aansporen om hun behoud alleen in de Heere Jezus te zoeken. De Heere gaat nog door met Zijn kerkvergaderend werk!

GELOOFSLEER

Zie voor Pasen en Pinksteren:

Heidelbergse Catechismus, zondag 17 en 20.

Zie voor de kinderdoop:

Heidelbergse Catechismus, zondag 27.

